

# НА ДОПОМОГУ ВИКЛАДАЧЕВІ ІСТОРІЇ



DOI: [https://doi.org/327\(447+438\)](https://doi.org/327(447+438))

**Леся Алексієвець**

докторка історичних наук, професорка,  
професорка кафедри всесвітньої історії та релігієзнавства,  
Тернопільський національний педагогічний університет ім. В.Гнатюка  
(Тернопіль, Україна), [lmalex@tnpu.edu.ua](mailto:lmalex@tnpu.edu.ua)  
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0030-3314>

**Микола Алексієвець**

доктор історичних наук, професор,  
професор кафедри всесвітньої історії та релігієзнавства,  
Тернопільський національний педагогічний університет ім. В.Гнатюка  
(Тернопіль, Україна), [malexivyevets@tnpu.edu.ua](mailto:malexivyevets@tnpu.edu.ua)  
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6128-0438>

**Ігор Дацків**

доктор історичних наук, професор,  
завідувач кафедри міжнародних відносин та дипломатії,  
Західноукраїнський національний університет  
(Тернопіль, Україна), [idatskiv@ukr.net](mailto:idatskiv@ukr.net)  
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8359-3937>

## Україна – Європа: цивілізаційно-історичний дискурс

**Анотація.** Метою дослідження є визначення й показ основних аспектів історичного дискурсу України в контексті загальноєвропейського процесу, її європейської ідентичності й еволюції взаємовідносин із зарубіжними країнами та інституціями, наближення до європейських цінностей, розкриття курсу на європейську інтеграцію і прагнень українців до єдності з європейською спільнотою народів. **Методологію** праці становить комплекс наукових принципів історичного дослідження (історизм, об'єктивність), загальнонаукових (аналіз, синтез, індукція, дедукція, аналогія, порівняння, абстрагування, узагальнення), спеціально-історичних (синхронний, хронологічний, метод періодизації, порівняльно-історичний, ретроспективний, системно-структурний, типологічний) методи. Автори дотримуються цивілізаційного, міждисциплінарного та комплексного підходів до історичного дискурсу України у всесвітньо-історичному контексті на основі цілісного використання джерел із зазначеної проблеми. **Наукова новизна.** Подано авторський погляд на європейський контекст української історії з найдавніших часів до сучасності, продовжено дослідження проблем взаємодії України з країнами Європи, показ її місця й ролі в новітній системі європейського облаштування, розвинуто тезу про невід'ємність історії України з європейською, а отже і світовою. **Висновки.** В автентичному й дедалі взаємопов'язанішому світі Україна була та є органічною складовою європейської цивілізації, що історично розвивається і складає матрицю загальних доль європейських народів. Упродовж століть історія України розкривала поворотні моменти в історії Європи, а цивілізаційно-європейський дискурс поступу нашої країни за багатовікову історію переконливо доводить, що її розвиток відбувався у взаємодії зі всесвітньо-історичним процесом та набув безальтернативності у сучасну добу незалежності. Європейський вектор України залишається закономірним проявом розбудови національної державності.

**Ключові слова:** Україна, Європа, цивілізація, історичний дискурс, європейський світ, сучасність.

Із проголошенням незалежності вітчизняні фахівці розширили та активізували наукові студії світової історії й міжнародних відносин. У новітніх умовах вивчення історії України, її місця в розвитку людської цивілізації, як важливого компонента загальноєвропейського історичного процесу у його розмаїтих зв'язках із західним світом є очевидним. Такий підхід підкреслює, що історія України – складова загальнолюдського поступу та водночас унікальна частина цивілізації, становлення якої відбувалося під впливом загальносвітових, європейських, регіональних закономірностей. Минуле нашої цивілізації є минулим світу, а українська історія є всесвітньою. Неможливо відобразити осібно державно-політичний шлях України, адже «не може бути історії України без світової історії»<sup>1</sup>. На історичну долю українців завжди мали значний вплив геополітичні чинники, які були й залишаються відчутними. За даними так званого «рейтингу зовнішньополітичного впливу» Україна ввійшла до першої п'ятірки держав світу, на розвитку яких визначально відбилися події всесвітньої історії<sup>2</sup>.

Нині Україна наблизилася до того внутрішнього рубежу історії, коли виняткової ваги набувають дослідження, покликані осмислити завдання народу в континуумі міжнародного виміру, з'ясувати домінуючу історичного розвитку та виявити зв'язки між внутрішнім і зовнішньополітичним поступом країни, її всесвітній контекст<sup>3</sup>. Вивчення питань ролі та внеску України у становленні сучасної системи міжнародних відносин, місця в Європі та світі, глобальному цивілізаційному розвитку стає важливим завданням історичної науки. Сьогодні бачимо певний перегин у тематиці студій українських авторів, де продовжує превалювати національна історія, переважно її розгляд у вузьких рамках без урахування європейського та світового дискурсів, зокрема й «неукраїнських» питань<sup>4</sup>. Поза тим обмеженість історичного процесу суто національними межами спотворює інтелектуальний простір сучасного українського суспільства, збіднює картину світу. Науковий дискурс і можливості глибокого усвідомлення ідеї єдності людства в поєднанні зі сучасними викликами виносять означену проблему на перші поля досліджень. У цьому зв'язку особливої науково-теоретичної ваги і практичного значення набувають дослідження історичного минулого й сьогодення українського народу, спільного та відмінного в розвитку суспільно-політичних відносин і культурного процесу в Україні та Європі, показ соціокультурної та політичної орієнтації України, яка, органічно сприймаючи досягнення європейської цивілізації, зберігала самобутність власного історичного розвитку. Україна не потребувала «революцій» із метою європеїзації, голосно виявляла себе як органічна складова європейської спільноти народів, які, попри всю складність взаємин, поділяли єдину культурну та суспільну спадщину. Здобуття незалежності України створило умови для об'єктивного дослідження ролі нашої країни в новітній системі міжнародних відносин, що сприяє утвердженню її як суверенного й рівноправного учасника європейського та євроатлантичного розвитку спільноти держав і народів.

<sup>1</sup> Всеукраїнська нарада деканів історичних факультетів державних навчальних закладів // Український історичний журнал. – 2002. – №3. – С.155.

<sup>2</sup> Віднянський С.В. Українське питання в міжвоєнній Польщі: основні проблеми й напрямки наукових досліджень у сучасній вітчизняній історичній науці // Там само. – 2003. – №2. – С.39–55.

<sup>3</sup> Алексієвцев М., Алексієвцев Л. Історія України – органічна частина всесвітньої історії // Україна – Європа – Світ: Серія «Історія, міжнародні відносини». – Вип.9: Україна – Європа – Світ: творимо історію Разом. Присвячується Євро-2012. – Тернопіль, 2012. – С.13.

<sup>4</sup> Зашикільняк Л. Українсько-польські стосунки в ХХ ст. // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Вип.13: Україна у Другій світовій війні: українсько-польські відносини. – Л., 2005. – С.12.

Історіографія запропонованої наукової теми представлена чималим масивом літератури, однак залишається й досі маловивченою та затребуваною, оскільки окремі аспекти вимагають переосмислення, урахування вимог і пріоритетів сьогодення щодо новітнього облаштування світоустрою на основі парадигми цивілізаційно-культурної взаємодії держав та народів в умовах глобалізації. Початок становлення вітчизняної історіографії означеної теми, на думку авторів, природно поєднаний із першими роками незалежності України, її нормативно-правовим, інституційним забезпеченням європейського вектору зовнішньополітичної діяльності. Уже з 1990-х рр. українські дослідники намагались з'ясувати визначальні віхи національної історії у всесвітньо-історичному процесі. Із досліджень проблем європейського дискурсу історичного поступу України назвемо праці В.Скуратівського<sup>5</sup>, І.Мельникової<sup>6</sup>, Л.Алексієвець<sup>7</sup>, Ю.Макара<sup>8</sup> та ін.

Безсумнівний інтерес у контексті проблеми «Україна в європейському цивілізаційному розвитку» має праця Ю.Терещенка, в якій він доводить, що «Україна у багатьох напрямках йшла одним шляхом з країнами Центральної і Західної Європи. Разом з тим, український народ вносив свої оригінальні форми соціального існування, які були іманентним проявом його власної творчості і стали надбанням світової історії»<sup>9</sup>. Широком аналізом геополітичних пріоритетів України у загальноєвропейському процесі відзначаються дослідження С.Василенка<sup>10</sup>, Ю.Щербака<sup>11</sup>, С.Плохія<sup>12</sup> та ін.

Зауважимо, що до початку ХХІ ст. інтерес до європейської складової в українській історії суттєво зріс. Різні аспекти вивчення минулого України у загальноісторичному цивілізаційному світі помітно більшають в історіографії, формуються наукові напрямки, створюються наукові журнали і збірники, проводяться конференції, симпозіуми, розробляються творчі проекти із зазначеної проблематики<sup>13</sup>. Це обумовило наростання кількості й підвищення якості публікацій. У 2000-х рр. з'явилися студії щодо загальних питань прилучення України до світових надбань цивілізаційного розвитку, становлення зв'язків із зарубіжними країнами та міжнародними структурами. Серед значної кількості праць українських дослідників, які зверталися до історії України у загальноєвропейських взаєминах, виокремимо фундаментальні колективні дослідження відділу міжнародних відносин і зовнішньої політики України Інституту історії України НАН України<sup>14</sup> та Інституту всесвітньої

<sup>5</sup> Скуратівський В. Україна – via Європа // Сучасність: Література, наука, мистецтво, політологія, суспільне життя. – 1992. – №6. – С.144.

<sup>6</sup> Мельникова І. Біля джерел формування зовнішньої політики суверенної Української держави // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. – Вип.5. – К., 1995. – С.11–12.

<sup>7</sup> Алексієвець Л.М. Києво-Могилянська академія в історії України і зарубіжних слов'янських країн. – Тернопіль, 1995. – 56 с.; Її ж. Києво-Могилянська академія у суспільному житті України і зарубіжних країн (XVII–XVIII ст.). – Тернопіль, 1999. – 263 с.

<sup>8</sup> Макар Ю. Зовнішня політика України: наміри і реалії // Україна – Європа – Світ: Серія «Історія, міжнародні відносини». – Вип.1. – Тернопіль, 2008. – С.189–198.

<sup>9</sup> Терещенко Ю.І. Україна і європейський світ: Нарис історії від утворення Старокиївської держави до кінця ХХІ ст. – К., 1996. – 496 с.

<sup>10</sup> Василенко С.Д. Україна: Геополітичні виміри в загальноєвропейському процесі. – Одеса, 2000. – 206 с.

<sup>11</sup> Щербак Ю. Україна: виклик і вибір: Перспективи України в глобалізованому світі ХХІ ст. – К., 2003. – 578 с.

<sup>12</sup> Плохій С. Брама Європи. – Х., 2016. – 496 с.

<sup>13</sup> Україна – Європа – Світ: історико-політичні та гуманітарні аспекти розвитку: Міжнародний науково-дослідницький проект // Україна – Європа – Світ: Серія «Історія, міжнародні відносини». – Вип.5. – Ч.2. – Тернопіль, 2012. – С.330–332.

<sup>14</sup> Україна в європейських міжнародних відносинах / Відп. ред. С.В.Віднянський. – К., 1998. – 526 с.; Україна і Європа (1990–2000 рр.). – Ч.1: Україна в міжнародних відносинах з країнами Центральної та Південно-Східної Європи. Анотована історична хроніка / Відп. ред. С.В.Віднянський. – К., 2001. – 208 с.; Україна в міжнародних відносинах з країнами-членами Європейського Союзу. Анотована історична хроніка / Відп. ред. С.В.Віднянський. – К., 2001. – 123 с.

історії НАН України<sup>15</sup>. Авторами низки праць із різноманітних проблем України у вимірах новітніх трансформаційних процесів в Європі та світі сучасної історичної доби виступили С.Віднянський<sup>16</sup>, А.Киридон<sup>17</sup>, О.Сич<sup>18</sup>, М.Алексієвець і Я.Секо<sup>19</sup>, О.Удод та М.Юрій<sup>20</sup>, Л.Алексієвець<sup>21</sup>, В.Гевко<sup>22</sup>, В.Ткаченко<sup>23</sup>, Л.Алексієвець і М.Алексієвець<sup>24</sup> та ін.

Бачимо зростання інтересу до показу єдності української історії з європейською та місця України у складі міжнародної спільноти народів. Духовний спадок «Помаранчевої революції» і «Революції гідності», заклавши прагнення українців захистити європейський вибір, вплинув на розвиток української історичної науки, спонукав досліджувати історію України в контексті входження до світового співтовариства, участі в розв'язанні численних питань становлення нової системи облаштування європейського устрою новітньої доби рубежу ХХ–ХХІ ст. Проблемам реалізації європейського покликання України присвячено праці І.Артёмова<sup>25</sup>, М.Павловського<sup>26</sup>, А.Гальчинського<sup>27</sup>, В.Гевко<sup>28</sup>, Н.Левицької<sup>29</sup>, В.Галика<sup>30</sup>, О.Шморгуна<sup>31</sup> та ін. Із фундаментальних досліджень цивілізаційного пізнання історії України, цивілізаційної складової соціокультурних особливостей українського соціуму та модернізаційних перетворень у контексті європейського розвитку України у сучасну епоху державотворення з урахуванням новітніх геополітичних тенденцій назвемо 2-томне видання М.Юрія, Л.Алексієвець, Я.Калакура та О.Удода<sup>32</sup>. У цій площині привертає увагу один із розділів «Енциклопедії історії

<sup>15</sup> Україна в Європі: пошуки спільного майбутнього / За ред. А.І.Кудряченка. – К., 2009. – 544 с.; Культурно-цивілізаційний простір Європа і Україна: особливості становлення та сучасні тенденції / Кер. авт. кол. і наук. кер. А.І.Кудряченка. – К., 2010. – 405 с.; Україна в Європі: контекст міжнародних відносин / За ред. А.І.Кудряченка. – К., 2011. – 632 с.

<sup>16</sup> Віднянський С. Спроба осмислення минулого України в контексті всесвітньої історії // Україна – Європа – Світ: Серія «Історія, міжнародні відносини». – Вип.1. – Тернопіль, 2008. – С.257–269; Його ж. Європейська політика України: основні етапи, проблеми та перспективи реалізації // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. – Вип.25. – К., 2016. – С.9–40.

<sup>17</sup> Киридон А. Євроінтеграційний курс України: адекватність реалій зовнішньополітичного вибору // Україна – Європа – Світ: Серія «Історія, міжнародні відносини». – Вип.1. – Тернопіль, 2008. – С.270–277.

<sup>18</sup> Сич О. Проблема цивілізаційного вибору в Центральній та Східній Європі: перша спроба // Там само. – Вип.2. – Тернопіль, 2009. – С.13–25.

<sup>19</sup> Алексієвець М., Секо Я. Цивілізаційні аспекти еволюції української зовнішньої політики в період незалежності // Там само. – Вип.3. – Тернопіль, 2009. – С.11–23.

<sup>20</sup> Удод А., Юрій М. Цивілізаційний вимір України між Сходом і Заходом // Там само. – Вип.5. – Ч.2. – Тернопіль, 2011. – С.12–29.

<sup>21</sup> Алексієвець Л. Україна – Європа – Світ: «єдність у різноманітті» як відповідь на виклики ХХІ ст. // Там само. – Вип.10. – Тернопіль, 2012. – С.173–178.

<sup>22</sup> Гевко В. Україна і Польща: від колізій минулого до спільних європейських цінностей // Там само. – Вип.11. – Тернопіль, 2018. – С.113–129.

<sup>23</sup> Ткаченко В. Україна: испытание майданом // Там само. – Вип.13. – Тернопіль, 2014. – С.127–162.

<sup>24</sup> Алексієвець М., Алексієвець Л. Історія України – органічна частина всесвітньої історії // Там само. – Вип.9. – С.13–22.

<sup>25</sup> Артёмов І.В. Український вимір європейської та євроатлантичної інтеграції. – Ужгород, 2008. – 336 с.

<sup>26</sup> Павловський М. Стратегія розвитку суспільства: Україна і світ: Економіка, політологія. – К., 2001. – 309 с.

<sup>27</sup> Гальчинський А.С. Україна на перехресті геополітичних інтересів. – К., 2002. – 180 с.

<sup>28</sup> Гевко В. Україна в контексті тенденцій сучасного світового розвитку // Україна – Європа – Світ: Серія «Історія, міжнародні відносини». – Вип.3. – С.78–82.

<sup>29</sup> Левицька Н.М. Історія України. Україна в світі: історія і сучасність. – К., 2011. – 418 с.

<sup>30</sup> Галик В.М. Україна в Європі і світі. – К., 2013. – 364 с.

<sup>31</sup> Шморгуна О. Цивілізаційна ідентичність України: теоретичні та політичні засади // Україна в Європі: контекст міжнародних відносин. – К., 2011. – С.100–118.

<sup>32</sup> Юрій М.Ф., Алексієвець Л.М., Калакура Я.С., Удод О.А. Україна найдавнішого часу – ХVIII ст.: цивілізаційний контекст пізнання. – Кн.1. – К.; Чернівці; Тернопіль, 2012. – 700 с.

України» С.Віднянського й А.Мартінова «Україна і світ. Новітня доба»<sup>33</sup>, в якому, зі врахуванням інтерпретаційних здобутків української історіографії, на професійному рівні розкрито питання утвердження України на міжнародній арені, відстоювання національних інтересів та геостратегічних пріоритетів у перспективі. Також варто виокремити працю харківських авторів за ред. М.Відейка<sup>34</sup>, в якій предметно проаналізовано події давньої історії на теренах сучасної України. Аналізуючи історіографію із зазначеної теми доречно назвати 2-томне видання О.Рафальського, Я.Калакури, В.Коцура, М.Юрія<sup>35</sup>, де розглянуто широке коло проблем осмислення української цивілізації.

Із найновіших публікацій про взаємодію України з європейським світом та показу її ролі у сучасній системі устрою Європи виокремимо працю співробітників Інституту історії України НАНУ за ред. чл.-кор. НАН України С.Віднянського<sup>36</sup>. Спираючись на широку джерельну та історіографічну базу, автори здійснюють цілісний аналіз значення України у становленні європейської цивілізації і зв'язків з європейськими країнами впродовж ХІХ–ХХІ ст.

Здійснений огляд історіографії пропонованої наукової проблеми засвідчує посилення уваги фахівців і громадськості до вивчення окремих тем минулого України в контексті всесвітньо-історичного процесу. Констатуємо, що в літературі досі недостатньо висвітлюються цивілізаційні аспекти у континуумі Україна – Європа як сукупності матеріально-технічних, політичних, економічних і духовних ознак об'єднання країн та народів. Усе це визначає потребу дослідження історії України у загальноєвропейському цивілізаційно-історичному дискурсі сьогодення.

Зі здобуттям незалежності Україна розпочала активно визначати євроатлантичний вектор у зовнішньополітичній діяльності, розглядати минуле як надважливу складову європейської цивілізації, а отже можливості й перспективи в контексті новітнього світосистемного та модернізаційного цивілізаційного розвитку, їх інституалізацію. Уже перші спроби європейсько-атлантичних прагнень України було означено в Декларації про державний суверенітет, в якій визначено курс на «участь України в загальноєвропейському процесі та європейських структурах»<sup>37</sup>. Згодом європейсько-атлантичний вектор закріплено в постанові Верховної Ради України «Про основні напрями зовнішньої політики України» від 2 липня 1993 р., в якій сформульовано завдання щодо національного поступу шляхом входження до міжнародних структур та розвитку відносин із зарубіжними державами і народами<sup>38</sup>.

Зауважимо, що Україна як європейська держава детермінована геополітичними та історичними факторами. Більшість цивілізаційних проявів минулого України є частиною європейсько-культурних явищ. Деякі європейські державні діячі вважали український народ, використовуючи термін Г.Гегеля, «неісторичним», ототожнювали назви «Русь» і «Росія», підмінюючи останньою назву «Україна»<sup>39</sup>. А більшість із нас, як зауважує археолог Л.Залізник, «мало що знають [...]

<sup>33</sup> Віднянський С.В., Мартінов А.Ю. Україна і світ. Новітня доба // Енциклопедія історії України. – Том «Україна – українці». – Кн.2. – К., 2019.

<sup>34</sup> Історія цивілізації: Україна. – Т.1: Від киммерійців до Русі (Х ст. до н.е. – ІХ ст.) / Упор. М.Відейко. – Х., 2020. – 856 с.

<sup>35</sup> Антропологічний код української культури і цивілізації (у 2 кн.) / О.О.Рафальський (кер. авт. кол.), Я.С.Калакура, В.П.Коцур, М.Ф.Юрій (наук. ред.). – К., 2020. – Кн.1. – 432 с.; Кн.2. – 536 с.

<sup>36</sup> Україна в історії Європи ХІХ – початку ХХІ ст.: історичні нариси / За ред. чл.-кор. НАН України С.В.Віднянського. – К., 2020. – 814 с.

<sup>37</sup> Декларація про державний суверенітет України // Відомості Верховної Ради України. – 1990. – №31. – С.429.

<sup>38</sup> Постанова Верховної Ради України «Про основні напрями зовнішньої політики України» // Там само. – 1993. – №37. – С.379.

<sup>39</sup> Віднянський С.В., Мартінов А.Ю. Україна і світ. Новітня доба. – С.448.



що українські степи були батьківщиною індоєвропейських народів, а землі між Дніпром і Сяном є прабатьківщиною слов'ян»<sup>40</sup>. На його думку, «українці народилися тоді, коли й інші великі етноси середньої смуги Європи – англосакси, німці, французи, іспанці, поляки, серби, хорвати та ін. – усі вони родом із раннього середньовіччя»<sup>41</sup>. Із V–VII ст. на цих землях Європи, у тому числі й в Україні, як він зазначає, простежується безперервність етнокультурного розвитку до наших днів. Саме етнокультурна тяглість є головним показником віку народу<sup>42</sup>. Тож ідея походження українців як європейського народу має глибокі історичні корені. Україна впродовж історії постійно прагнула запровадити суспільство європейсько-цивілізаційного формату.

Минуле України як однієї із спільноти європейських держав постає з давніх історичних витоків, спирається на засади всесвітньо-історичного процесу, цивілізаційність українського народу, величний пласт культурної спадщини. Будучи частиною загальноєвропейського розвитку, Україна водночас становить унікальну та неповторну її складову, своєрідну цивілізацію, становлення якої проходило під дією загальних закономірностей, оскільки «будь-який народ не випадав зі світової історії»<sup>43</sup>. Кожний привносить у неї свій, хай не унікальний, але оригінальний та автентичний досвід. Україна силою географічного й геополітичного становища перебувала під перехресними впливами азіатсько-кочового, орієнтально-візантійського та європейського світів, по-різному інтегруючи впливи кожного з них. Але, зазначимо, усе ж таки вирішальним виміром її соціокультурної й політичної орієнтації була європейська цивілізація, до якої долучався український народ. Українці, поповнюючи загальну цивілізацію розумом, знаннями, досвідом, національними традиціями, творчими надбаннями, урешті-решт життям, разом з іншими створювали спільний світовий цивілізаційний фон, на якому, власне, розвивається весь людський рід. Наша держава з давніх-давен займає своє місце в усесвітньо-історичному процесі. Такий методологічний підхід дає можливість визначити періодизацію української історії, як і загалом історії людства, поклавши в її основу хронологічно-територіальний, тематично-цивілізаційний та асинхронний історичний принципи. Це означає, що історія людства й події України діляться на періоди, які визначають основні цивілізаційні критерії. До них передусім «належать великі територіально часові етапи, які характеризуються загальними цивілізаційними якостями, такими, як рівень технологічного, економічного і соціального розвитку, ступінь політичної організації суспільства, його культури, побуту, етнічних і релігійних процесів, його участь у синтезі універсальних цивілізаційних цінностей»<sup>44</sup>.

Україна пройшла тривалий і непростий шлях, реалізуючи історичне буття на українській землі від найдавніших часів до сучасності в контексті соціально-політичних змін у взаємозв'язку із загальноєвропейськими цивілізаційними процесами. Із кожним роком посилюється інтерес українців до питання: звідки йдуть наші корені, яку роль вони відіграли у загальноєвропейському історичному розвитку, якими є перспективи України в оновленому світі? Це і спонукає фахівців до пошуку ідентичності українського народу й вектора європейсько-цивілізаційного поступу. Модернізація їхніх поглядів на минуле України у загальноєвропейському вимірі уможливило виявлення та аналіз основних історичних етапів історії

<sup>40</sup> Чадюк М. Українська археологія: етапи і перспективи // День. – 2020. – 21–22 лютого.

<sup>41</sup> Там само.

<sup>42</sup> Там само.

<sup>43</sup> Алексієвець М., Алексієвець Л. Історія України – органічна частина всесвітньої історії. – С.14.

<sup>44</sup> Там само.

етногенезу українців і національного державотворення за принципами історизму й поступовості.

Підкреслимо, що цивілізаційна еволюція на теренах сучасної України проходила в різні історичні етапи відповідно до їх викликів і запитів. Визначаючи західний вектор соціально-суспільного руху, Україна завжди враховувала цивілізаційні європейські процеси. Завдяки контактам у політично-економічній та культурно-просвітницькій сферах національна спільнота українців у найскладніших зовнішньополітичних умовах продовжувала бути й утверджуватися. Слушно С.Плохій називає Україну «брамою Європи», коли вона «зачинялася внаслідок війн чи конфліктів, Україна допомагала зупинити навали зі сходу та заходу; коли ж була відчинена, як це найчастіше траплялося в українській історії, вона правила за міст між Європою та Азією, сприяючи обміну людьми, товарами та ідеями»<sup>45</sup>.

Історичний шлях України в її багатоаспектності як інтегральної частини європейського цивілізаційного процесу простежується від трипільської культури, скіфо-сарматської та античної доби до слов'янського світу й виникнення цивілізації Київської Русі, Галицько-Волинської держави, їх трансформації в рамках Литовсько-Польської держави та Речі Посполитої, створення козацької державності за Б.Хмельницького, функціонування української цивілізації у складі Російської імперії, Польщі, Австро-Угорщини, Радянського Союзу й розвитку сучасної цивілізації доби незалежності<sup>46</sup>. Українська історія в головних рисах суголосна до основних принципових етапів європейської, природно, з характерними для України особливостями. Упродовж історичного буття вона впливала на перебіг світових перетворень не тільки географічним становищем, важливими геополітичними координатами, а й досягненнями в духовно-культурному житті. Так розвивався та утверджувався український Всесвіт.

Сліди праісторії на просторах, що нині є територію України, сягають найдавнішого етапу людського існування. Упродовж століть народи, які жили в різний час на теренах України не залишалися осторонь історичних процесів розвитку світової цивілізації. У найдавніші часи до- і ранньоісторичної доби на сучасних українських землях започатковувалися не тільки загальні уявлення про світ і людське існування, а й витворювалися історико-цивілізаційний образ України, парадигма її міжнародного буття, засади загальноєвропейського і світового історичного поступу, які відкривали перспективи у швидкоплинному й оновленому європейському співтоваристві. Так було у стародавні часи існування перших цивілізацій Месопотамії та Єгипту, коли Трипілля збагатило світ дивовижними досягненнями культури й господарства. Трипільці достатньо близько наблизилися до рівня основних цивілізацій Малої Азії, Єгипту. Культура Трипілля була крайньою північно-східною ланкою землеробських культур європейського енеоліту, безпосередньо контактувала з найбільшим у Давньому світі ареалом скотарських культур євразійських степів, а також із неолітичними культурами лісостепової і поліської зон Східної Європи<sup>47</sup>. Трипільська цивілізація дала могутній поштовх в історії багатьох народів світу, розповсюдившись і дійшовши до Китаю та Індії. В епоху бронзи на сучасній території України простежуються важливі процеси етногенетичного змісту, виділення на українських землях протослов'ян, протобалтів, фракійців, протофінно-угрів, індоіранців<sup>48</sup>. Особливий вплив на розвиток слов'янства мали скіфо-сарматський

<sup>45</sup> Плохій С. Брама Європи. – С.23.

<sup>46</sup> Алексієвець М., Алексієвець Л. Історія України – органічна частина всесвітньої. – С.15.

<sup>47</sup> Черняков І.Т. Місце трипільської культури в стародавній історії // Археологія. – 1993. – №3. – С.7.

<sup>48</sup> Литвин В.М. Історія України. – К., 2012. – С.20.

світ і виникнення й розвиток античних міст у Північному Причорномор'ї. Завдяки давньогрецьким переселенцям місцеві жителі цього регіону сучасної України знайомилися з передовими для тих часів грецькими та римськими культурними надбаннями, що призвело не тільки до виникнення тут своєрідного контенту культури, а й сприяло розквіту власних стародавніх народів Північного Причорномор'я. Греки й римляни принесли сюди свої технічні здобутки, високу майстерність, особливо в галузях архітектури, ремесел, мистецтв тощо<sup>49</sup>. Величезною була роль нинішніх українських земель у часи Великого переселення народів, розселення слов'ян у місцях їх сьогоднішнього проживання.

Уже в перші століття нашої ери слов'янські племена, що проживали на теренах сучасної України, були активними учасниками міжнародного життя. Історії відомі драматичні епізоди їхньої боротьби й життя, ведення перемовин та укладання договорів, створення нових союзів, об'єднань. Літописні джерела розповідають про перших київських князів, засновників Києва – Кия, Щека, Хорива та їхню сестру Либідь, участь давніх русів у міжнародних подіях кінця VIII – початку IX ст., процес формування Київської Русі.

Заснування найбільшої на той час в Європі Руської держави стало визначною подією як в історії України, так і у світовій, вплинуло на становлення загальнолюдських цінностей, вона була пов'язана інтересами із Заходом, входила у життя Західної Європи як рівноцінний її учасник, важлива складова<sup>50</sup>. Нове східноєвропейське державне утворення започаткувало країну, традиції якої стали взірцем для багатьох народів. Починаючи з часів становлення Русі з центром у Києві посилювалися її міжнародні зв'язки із сусідніми та віддаленими країнами, на могутність її змушені були зважати визнані лідери Європи. Про неї так чи інакше знали й чули майже в усіх куточках світу, а за правління Ярослава Мудрого Київська Русь утвердилась як справжня європейська країна, стала «ведома и слышима»<sup>51</sup>. Об'єднавши владу східних слов'ян, Русь урятувала їх від знищення та поневолення іншими. Створення централізованої Київської держави сприяло розвитку виробничих сил, поступу у рільництві, ремісництві, торгівлі, заснуванню великих міст та виникненню й розквіту мови, писемності, літератури, мистецтва<sup>52</sup>. Зауважимо, що Русь на сході Європейського континенту відіграла роль, що у Західній Європі – імперія Карла Великого. Упродовж років заступала шляхи східним степовим кочівникам, рятуючи Візантію і Східну Європу від захоплення. Київська держава виступала східним форпостом європейського християнського світу, сприяла розвитку торгівельних зв'язків із Візантією, Угорщиною, Німеччиною, Швецією, Чехією, Болгарією<sup>53</sup>. На міжнародній арені авторитет Русі зріс до рівня провідних країн середньовіччя, із нею змушені були рахуватися всі європейські країни. Успішно розвивалися зв'язки за київських князів Олега, Ольги, Святослава, Володимира Великого, Ярослава Мудрого. Київська Русь відіграла важливу роль у міждержавних стосунках країн Європи та Близького Сходу. Щодо зв'язків східнослов'янської держави з навколишнім світом, «то їх слід характеризувати як різновекторні, – зазначав О.Моця. – Серед пріоритетних країн була Візантія та її чисельні провінції, країни арабського світу та Середньої Азії, Грузія й Вірменія, Волзька Булгарія – на сході та півдні; Германія, Франція, Англія –

<sup>49</sup> *Алексієвець М., Алексієвець Л.* Історія України – органічна частина всесвітньої історії. – С.15.

<sup>50</sup> *Чекаленко Л.* Зовнішня політика України (від давніх часів до наших днів). – К., 2011. – С. 28.

<sup>51</sup> *Толочко О.П., Толочко П.П.* Київська Русь // Україна крізь віки. – Т.IV. – К., 1998. – С.167.

<sup>52</sup> *Левицька Н.М.* Історія України. Україна в світі: історія і сучасність. – С.76.

<sup>53</sup> *Алексієвець М., Алексієвець Л.* Історія України – органічна частина всесвітньої історії. – С.15.



у Західній Європі; Данія, Норвегія, Швеція – на півночі. Найтісніші контакти відбувалися все ж із найближчими сусідами – Польщею, Угорщиною, Чехією, а також з народами Північного Причорномор'я<sup>54</sup>.

У політичному житті Русь значною мірою була пов'язана із Західною Європою. Династичні взаємини київських князів, їх кількість перевищувала сотню, участь її в європейських дипломатичних комбінаціях, коаліціях і війнах, переконливо свідчать, що на той час вона входила у загальноєвропейську державно-політичну систему й усвідомлювала себе її складовою. Широко використовували князі для зміцнення позицій країни матримоніальні зв'язки або шлюбну дипломатію. Розуміючи важливість таких взаємин, Володимир Великий поєднав дітей з іноземцями: старшого сина Святополка – із дочкою польського короля Болеслава Хороброго, Ярослава – шведського короля Олафа Інгігердою, а доньку Премиславу – з угорським королем Владиславом Лисим, іншу – чеським королем Болеславом Рудим, Марію Добронігу – польським королем Казимиром Обновителем<sup>55</sup>. Для налагодження зовнішніх зв'язків Ярослав Мудрий одружив старшого сина Ізяслава з сестрою польського короля, сам же другий шлюб узяв з Анною, дочкою візантійського цесаря. Норвезький королевич Гаральд (Грізний), який згодом став королем, узяв за дружину Єлизавету, котра 1047 р., стала королевою Норвегії. Угорський монарх Андрій I одружився з Анастасією. Ім'я доньки князя Ярослава Мудрого – Анни – добре відоме не лише в Україні, а й загалом в Європі. Будучи дружиною французького короля Генріха I, вона відіграла помітну роль в історії Франції, а її нащадки правили у країнах Європи, належали до відомих аристократичних родів<sup>56</sup>. Київський князь Володимир Мономах був одружений з англійською принцесою Гітою, сина поєднав із дочкою шведського короля Христиною, а Євфимію видав заміж за короля Угорщини Коломана<sup>57</sup>. Така шлюбна дипломатія київських князів єднала Україну з Європою та світом.

Уявлення про міжнародні відносини Київської Русі буде неповним, якщо не згадати про її торговельно-економічні зв'язки. Розташована на знаменитому торговельному шляху «із варяг до греків» (або «із грек у варяги»), Русь мала сотні зв'язків зі знаменитими містами Західної Європи, діяли повсюдно митниці. Активна зовнішня торгівля відбувалася з державами-сусідами, а також зі Скандинавією, Францією та ін.<sup>58</sup> Зовнішня політика Галицько-Волинської держави, яка перебрала на себе державотворчі традиції після розпаду Київської Русі, сприяла підвищенню популярності в очах світової спільноти. А коронування в 1253 р. Данила Галицького стало ще одним свідченням того, що Україна була частиною Європи, ішла «в ногу» з Європою, розглядалася як суб'єкт міжнародного життя і частина західного світу.

Міжнародній політиці Київської Русі притаманний всеохоплюючий рух великої європейської держави на Захід. Задля зближення з європейським світом, зміцнення її позицій на міжнародній арені князь Володимир охрестився сам та хрестив Русь. Запровадження християнства – релігії, загальноприйнятної в Європі, відіграло важливу роль чинника європеїзації Русі, відкрило шлях культурному впливу європейського світу. Прийняття християнства як державної релігії Русі в його православному варіанті дозволило країні ввійти до сім'ї християнських держав тогочасної

<sup>54</sup> Україна в Європі: контекст міжнародних відносин. – С.134.

<sup>55</sup> Чекаленко Л. Зовнішня політика України (від давніх часів до наших днів). – С.22–23.

<sup>56</sup> Краляк П. Донька великого князя. Європейський шлях королеви Анни Київської // День. – 2020. – 21–22 лютого. – С.21.

<sup>57</sup> Чекаленко Л. Зовнішня політика України (від давніх часів до наших днів). – С.25.

<sup>58</sup> Там само. – С.27.

Європи й віддалитися певною мірою від значно вже в ті часи ісламізованого Сходу<sup>59</sup>. Хрещення Русі вирішально вплинуло на її історію. Прийняття християнської віри від Константинополя вводило Русь до кола «цивілізованих», «рівноправних» країн Європи, розвинутої грековизантійської східнохристиянської цивілізації<sup>60</sup>.

Русь вибудувала розгалужену мережу міжнародних зв'язків, активно намагалася приєднатися до загальноєвропейського політичного процесу й, здавалося, посіла міцні позиції серед країн Центрально-Східної Європи. Проте розвиток подій завдав сильного удару українсько-руській державності: припинення існування останніх державних утворень доби середньовіччя (незалежного Галицько-Волинського в 1349 р. й удільного Київського в 1471 р. князівств), остаточне опанування українських земель Великим князівством Литовським і Коронаю Польською, а з 1569 р. – об'єднаною Річчю Посполитою. Зрозуміло, що за таких складних умов перспективи досягнення незалежності були примарними. Хоча, варто зауважити, це не призвело до зникнення України як суб'єкта міжнародного життя в Європі<sup>61</sup>. Підкреслимо перенесення в Литовську державу давньоруської ієрархічної структури, у результаті чого й далі зберігалися політичні інституції, що стали складовими влади в новій державній системі<sup>62</sup>. Перебуваючи у складній конфігурації взаємодії, у постійних зіткненнях і взаємопроникненні, українські землі продовжували розвиватися на перехресті різних напрямків європейської цивілізації. І надалі Україна виразно демонструвала належність до західного світу, який уже переживав появу перших ознак Відродження, викликаного радикальними змінами духовного й суспільного життя в Європі. У складних взаємовідносинах двох типів європейської цивілізації – західної (католицько-протестантської) і східної (греко-православної), Україна прагнула до поєднання обох традицій у життєвій соціально-політичній і культурно-цивілізаційній синтезі<sup>63</sup>.

Зауважимо, що Україна в багатьох напрямках соціального становлення йшла одним шляхом з європейськими країнами на всіх етапах історичного розвитку. Водночас український народ вносив свої оригінальні форми соціально-політичного й духовного поступу, які були іманентним проявом його власної творчості, стали надбанням світової історії. У середині XVII ст. у боротьбі за незалежність розгорнув національну революцію епохального значення в контексті загальноєвропейських процесів. Вона показала світові нову військову організацію для захисту національних інтересів від зовнішніх поневолювачів. На острові Мала Хортиця Дмитро (Байда) Вишневецький у 1553–1554 рр. заснував Запорізьку Січ – одну з перших республік в Європі, яка мала міжнародне значення й набула всесвітньо-історичного розголосу. Козацька Україна у другій половині XVI – середині XVII ст. була добре відома в усій Європі. Її представників приймали монархи, активно впливали на вирішення важливих питань того часу. Українські козаки брали безпосередню участь у формуванні Вестфальської системи міжнародних відносин, в основу якої було покладено визнання суверенітету держави<sup>64</sup>.

Загалом державна політика України доби національної революції XVII ст. спрямовувалася на утвердження державності європейського типу й використовувала для цього всі необхідні засоби, форми та методи національного творення. Також

<sup>59</sup> Україна в Європі: контекст міжнародних відносин. – С.142.

<sup>60</sup> Віднянський С.В., Мартинов А.Ю. Україна і світ. Новітня доба. – С.69.

<sup>61</sup> Україна в Європі: контекст міжнародних відносин. – С.142.

<sup>62</sup> Алексієвець М., Алексієвець Л. Історія України – органічна частина всесвітньої історії. – С.16.

<sup>63</sup> Терещенко Ю.І. Україна і європейський світ... – С.4.

<sup>64</sup> Чекаленко Л. Зовнішня політика України (від давніх часів до наших днів). – С.36.

була новостворена козацька консорція як колектив людей, об'єднаних спільністю історичної долі, котрі порвали зі звичним побутом і традиціями<sup>65</sup>. Козацтво ввібрало у себе активні творчі сили всього тогочасного українського суспільства, репрезентувало національний тип в очах Європи. Запозичивши немало від ворожого йому мусульманського світу, козацтво, однак, залишилося типовим європейським соціумом, що відіграв важливу роль у формуванні нових відносин в Україні<sup>66</sup>. Пошуки шляхів ліквідації національного й соціально-економічного поневолення, які демонстрували козаки та інші стани тогочасного українського суспільства, були співзвучні багатьом національно-демократичним рухам у Західній Європі, що згодом знайшло вияв у майже одночасному вибуху 1648 р. національної революції в Україні та революцій у Нідерландах, Англії<sup>67</sup>.

Доба національної революції в Україні розпочалася активними зусиллями щодо утвердження власного місця на міжнародній арені. У надзвичайно невивідній геополітичній ситуації, що полягала в наявності потужних противників (Речі Посполитої, Кримського ханства, Османської імперії, Московії), козацька Україна відіграла значну роль у міжнародних відносинах на континенті, здійснювала вагомий вплив на розв'язання європейських проблем, укладала союзи для нейтралізації ворогів. У складному переплетенні різноманітних політичних подій в Європі український компонент виступав як самостійний суб'єкт тодішніх міжнародних відносин. Завдячуючи цьому, Україну визнали уряди Кримського ханства, Англії, Венеції, Речі Посполитої, Трансильванії, Австрії, Швеції, інших країн<sup>68</sup>, налагоджували з нею активні дипломатичні відносини, особливо за часів Б.Хмельницького.

У контексті розвитку геополітичних процесів Запорізька Січ була єдиним європейським суб'єктом міжнародного життя, здатним загрожувати Османській імперії та її столиці з півночі. У цей період козаки здійснили 14 походів тільки в Анатолію та велику кількість – у турецьку Румелію<sup>69</sup>. Уряди європейських держав намагалися використати українських козаків в антитурецьких кампаніях. Вони також узяли участь у першій загальноєвропейській війні за домінування на континенті – Тридцятилітній 1618–1648 рр., яку вели між собою габсбурзька та антигабсбурзька коаліції.

Зазначимо, що боротьба Січі з Туреччиною і Кримом мала загальноєвропейське значення, суттєво вплинувши на стримування османської експансії. Козацтво в очах Західної Європи стало однією з головних сил, що протистояла наступу Туреччини на християнські країни. Треба мати на увазі, що на Запоріжжя приходили втікачі й з інших країн, зокрема з Молдавії, Польщі, Росії, Білорусії, Болгарії, причому різних станів, що робило її інституцією міжнародною, вплив якої сягав далеко за межі України. На Січі організація козаків була на зразок лицарських орденів у Західній Європі, і себе запорожці називали лицарським товариством. Козацька історична доба розвитку української державності, безпосередня тривала участь у політичному житті Центральної Європи, боротьба з турецько-татарською загрозою робили Україну постійним і незалежним компонентом європейської спільноти, сприяли утвердженню в Європі, а отже й у світі.

Історичний процес розвитку України доби раннього нового часу відбувався у взаємозв'язках із духовним життям європейських країн. Примітно, що Україна, разом з іншими народами, відіграла важливу роль у загальноєвропейському

<sup>65</sup> Україна в Європі: контекст міжнародних відносин. – С.142.

<sup>66</sup> Алексієвець М., Алексієвець Л. Історія України – органічна частина всесвітньої історії. – С.16.

<sup>67</sup> Терещенко Ю.І. Україна і європейський світ... – С.5.

<sup>68</sup> Чекаленко Л. Зовнішня політика України (від давніх часів до наших днів). – С.38.

<sup>69</sup> Терещенко Ю.І. Україна і європейський світ... – С.147.

культурному процесі. Зарубіжні стосунки збагачували вітчизняну духовну скарбницю й допомагали поступу інших народів. У цьому зв'язку ключове місце належить відомій першій вищій школі України та всієї Східної Європи – Києво-Могилянській академії, яка здобула славу та визнання в європейському культурному світі й гідно репрезентувала Україну на континенті. Упродовж XVII–XVIII ст. заклад був окрасою та духовним центром не лише України, а й усього європейського світу. Тут навчалася вітчизняна молодь, здобували освіту посланці з Білорусії, Росії, Сербії, Чорногорії, Болгарії, Польщі, а також з Угорщини, Молдавії, Волощини, Греції, Венеції<sup>70</sup>. Не полишаючи ґрунту національних надбань в освіті, вихованні, віри, традицій, академія стала на шлях засвоєння західноєвропейських духовних здобутків, культурного компромісу слов'яно-візантійської та західноєвропейської культур із підпорядкуванням потребам українського суспільства. Діяльність Київської академії, її вихованців сприяла взаємообміну духовними цінностями із зарубіжними країнами, виступала своєрідним трансформатором європейської цивілізації, збагачуючи тим самим культуру України та інших народів. Історичний досвід у справі міждержавної культурно-світової співпраці корисний для сучасного державотворення в Україні та країнах Центрально-Східної Європи<sup>71</sup>. У цілому зазначимо, що епоха козаччини XVII–XVIII ст. містить багато складових європейського державотворення в усіх суспільно-політичних сферах.

Дев'ятнадцяте століття ввійшло в історію як епоха кардинальних перетворень, що змінили якість життя людей, особливо у країнах, котрі йшли попереду еволюційного руху, ставали моделями суспільного поступу для інших. Українство у цей час, не маючи власної державності, витримало складні випробування в різних за своєю природою імперіях: Російській і Габсбурзькій (із 1867 р. Австро-Угорська), цивілізаційний розвиток яких різнився, а отже відмінними були тенденції буття українських територій. Цивілізаційна роз'єднаність сучасних земель України (Наддніпрянина належала до православно-слов'янської, а Наддністріянина – до західної цивілізації) та їх належність до ворогуючих імперій украї ускладнювали розвиток українських теренів, впливали на свідомість, культуру, побут, систему моральних цінностей. Проте, незважаючи на імперський тиск, важкі умови бездержавного життя українців другої половини XVIII – першої половини XIX ст., суспільний поступ України відбувся в контексті загальноєвропейських процесів, менше на Наддніпрянській і більше – на Галичині<sup>72</sup>. Еволюція європейської парадигми розвитку українських земель здійснювалася в контексті європейського Просвітництва та подій загальноєвропейської революції 1848 р. Слід зауважити, що процеси національного відродження українського народу розгорталися синхронно з пробудженням інших недержавних слов'янських народів Центрально-Східної, Південної Європи та проходили практично за єдиним алгоритмом. Це був загальноєвропейський процес боротьби бездержавних слов'янських народів за єдність, зміни в етнічній свідомості, освіті, мові, літературі, культурі у цілому, а також у суспільній думці та політичному житті, витоки яких тісно перепліталися з поширенням ідей європейського Просвітництва<sup>73</sup>. У той час відбувалися процеси становлення й консолідації української нації за європейським зразком, щоправда з національним підґрунтям, культурними, релігійними, побутовими традиціями. Із плином історичного процесу вкрай важливим явищем для піднесення

<sup>70</sup> *Алексієвець Л.М.* Києво-Могилянська академія і європейський світ. – Тернопіль, 1999. – С.17.

<sup>71</sup> *Алексієвець М., Алексієвець Л.* Історія України – органічна частина всесвітньої історії. – С.18.

<sup>72</sup> Україна в Європі: пошуки спільного майбутнього. – С.108.

<sup>73</sup> Там само. – С.105.

національного відродження був розвиток освіти й науки та створення культурно-освітніх товариств, а згодом – перших національно-політичних об'єднань і політичних партій, висунення державницьких програм. Помітними віхами стали участь у декабристському русі, проникнення масонства, феномен Кирило-Мефодіївського товариства, вироблення першої за своєю сутністю політичної програми українства, геній Т.Шевченка, котрий підніс на світовий рівень українську літературу, діяльність цілої плеяди митців, літераторів, інтелектуалів<sup>74</sup>. Відбувалася поступова трансформація від культурницько-просвітницького напрямку й вимог задоволення національно-духовних потреб українців – до здобуття державницького національного самовизначення<sup>75</sup>. Цивілізаційні засади продовжували залишатися впродовж XIX ст. частиною буття анексованих іноземними імперськими структурами українських земель. Вони стали підвалинами досягнення віковичної мети українців – відновлення на зорі минулого століття національної державності.

Початок XX ст. означений боротьбою за незалежність Української держави, цивілізованим виходом у світ міжнародних відносин, застосуванням дипломатичних засобів і методів відстоювання інтересів. Український народ доби УНР піднявся на новий щабель національного буття. Перед ним відкрилися небачені до того можливості для масштабних зрушень як у різних галузях внутрішньополітичного життя, так і в міжнародних відносинах. Українці одним могутнім порухом наздоганяли інші нації й держави, що мали можливість еволюції впродовж століть, буквально вривалися до міжнародної спільноти як прогресивне суспільне національно-державне утворення<sup>76</sup>. Проте прагненням українців до власної державності на той час не судилося збутися. Нове століття ознаменувалося новими втратами й невикористаними можливостями, трагедіями і тріумфами, спадами та відродженням. У державотворчому процесі – це потенціал Української революції 1917–1921 рр., феномен національної радянської державності, перехід від «перебудови» до проголошення незалежності України<sup>77</sup>. У складних умовах біполярного світу народ вижив. Понад те, генерував до світової цивілізаційної скарбниці нові проекти, витвори людського духу й розуму<sup>78</sup>. Цілий світ представляє буття та діячів зарубіжного українства: М.Драгоманов, І.Багряний, І.Лисяк-Рудницький, Є.Маланюк і т. д. Українці ясніше, потужніше просувалися в європейський і світовий простір, у тому числі перемагали у спортивних змаганнях, мистецьких конкурсах, проводили їх у себе. Поряд із цим «освоювали світ» заробітчани, прагнули за кордон молодь, інтелектуали, убачаючи там кращі можливості для життя й діяльності. Коли розглядаємо історію України як єдність зі світовою, виокремимо її головного героя, зацентруємо на людському чинникові. Шість вихідців з України: І.Мечников, З.Ваксман, Р.Гофман, С.Кузнець, Ч.Шарпак, Ш.Аґнон стали лауреатами Нобелівської премії. Ф.Нансен, І.Бунін, Б.Пастернак, О.Солженіцин та інші пов'язали своє життя і творчість з українським краєм<sup>79</sup>. І у цьому контексті Україна має майбутнє. Серед відомих у світі українських інтелектуалів – родини Кістяківських, Ковалевських, Пулюя, Патонів. Власне, у кожній сфері світового наукового знання є, кого назвати. Скажімо, серед піонерів авіації, космонавтики, ноосфери це С.Корольов, І.Сікорський, В.Вернадський<sup>80</sup>.

<sup>74</sup> Алексієвець М., Алексієвець Л. Історія України – органічна частина всесвітньої історії. – С.18.

<sup>75</sup> Україна в Європі: контекст міжнародних відносин. – С.232.

<sup>76</sup> Там само. – С.236.

<sup>77</sup> Державотворчий процес в Україні, 1991–2006. – К., 2007. – С.67–139.

<sup>78</sup> Україна: 10-й річниця незалежності присвячується. – К., 2001.

<sup>79</sup> Левченко О. Нобелівська інтелектуальна еліта й Україна. – Тернопіль, 2003. – С.60–87.

<sup>80</sup> Там само. – С.151–153.



Із проголошенням у 1991 р. незалежності Україна дедалі ясніше усвідомлювала належність до Європи та світового співтовариства, засвідчила прагнення віднайти власну європейську ідентичність, місце у світі, усвідомити себе у загальному цивілізаційному контексті, визначитися з пріоритетами в новітній системі міжнародних відносин. Принципово важливим стало стрімке міжнародне визнання України та встановлення дипломатичних відносин, ствердивши, що світове співтовариство розглядає незалежну державу як запоруку стабільності й незворотності демократичних процесів у Східній Європі. Головним звучало, що країна обрала європейський шлях розбудови національної державності. Стрімке міжнародне визнання України з боку інших держав Європи та світу розпочалося відразу після референдуму 1 грудня<sup>81</sup>. Уже 1992 р. Україну визнали 132 держави світу, 110 із них установили дипломатичні відносини. Станом на 1 січня 2004 р. – 173 країни, майже всі держави світу-члени ООН. Активно здійснювалося відкриття дипломатичних представництв. Світ сприйняв Україну як суверенну європейську державу. А перед нею постала низка завдань, потреба налагодження внутрішнього життя, утвердження в новітній системі міжнародних відносин. «Не маючи усталеного досвіду існування в новому суверенному статусі, Україні доводилося одночасно вирішувати принаймні два принципових питання, – зауважує С.Віднянський, – насамперед, змінити своє усвідомлення навколишнього світу, бачення власного реального місця в ньому і постійного врахування бурхливої динаміки змін ситуації на світовій арені з метою пристосування до їх наслідків, а також подання світу адекватної інформації про себе з метою забезпечення зміни ставлення до України з боку інших держав і всієї світової спільноти»<sup>82</sup>.

Зазначимо, що кожна країна розвивається у стійких взаємозалежностях з іншими та в руслі загальноцивілізаційного розвитку. Останній ці поєднання й залежності дедалі посилює. З огляду на це, важливим було визнання України не лише на двосторонньому, а й на рівні міжнародних організацій. 30 січня 1992 р. наша країна стала членом першої для неї європейської інституції – Ради з питань безпеки та співробітництва в Європі (від 1994 р. – Організація з безпеки та співробітництва в Європі), а згодом, 10 березня 1992 р., приєдналася до Північноатлантичної ради зі співробітництва (з 1998 р. – Рада євроатлантичного партнерства)<sup>83</sup>. Уже на кінець 1992 р. було укладено 35 двосторонніх міжнародних договорів і 88 міжурядових угод<sup>84</sup>. Незалежна Україна відбулася як повноправний член світового співтовариства, важливий чинник сучасного творення системи міжнародних відносин.

Із перших кроків незалежності Україна активно розбудовує відносини з міжнародними інституціями, бере участь у багатьох організаціях, які відіграють значну роль у житті сучасного світу, залучає громадян до різноманітних загальноєвропейських акцій і продовжує робити свій внесок у всесвітню історію. Так, у 1945 р. наша країна стала однією з держав-засновниць ООН. У 1991 р. розпочався новий етап у відносинах із цією потужною міжнародною організацією. Підписано 7 ключових міжнародних угод та конвенцій ООН із прав людини, разом зі 188 іншими країнами, які підтримали й зобов'язалися втілювати у життя «Декларацію тисячоліття» та «Цілі розвитку тисячоліття», що затвердила Генеральна Асамблея ООН<sup>85</sup>. Україна також член багатьох міжнародних інституцій, які не належать до

<sup>81</sup> Зовнішня політика України в умовах глобалізації. – К., 2004. – С.6–12.

<sup>82</sup> Віднянський С. Спроба осмислення минулого України в контексті всесвітньої історії. – С.267.

<sup>83</sup> Галик В.М. Україна в Європі і світі. – С.33.

<sup>84</sup> Там само.

<sup>85</sup> Україна в міжнародних організаціях. – Чернівці, 2009. – С.9.

системи ООН. Серед них – Європейський банк реконструкції та розвитку (з 1992 р.), Міжнародна асоціація з питань стандартизації (з 1993 р.), Організація з безпеки та співробітництва в Європі (з 1992 р.), Міжнародна організація супутникового зв'язку (з 1993 р.), Парламентська асамблея Чорноморського економічного співробітництва (з 1993 р.), Рада Європи (з 1995 р.), Конференція з питань роззброєння (з 1996 р.), Центральноевропейська ініціатива (з 1996 р.) та ін.<sup>86</sup> Першою з держав пострадянського простору наша країна приєдналася до програми НАТО «Партнерство заради миру» (8 лютого 1994 р.), інших форм співпраці, у форматі яких нагромаджено значний досвід трансформації відносин з Організацією Північноатлантичного договору, аж до узаконення 7 лютого 2019 р. в Конституції України. Особливе партнерство з альянсом стало важливою складовою нової системи загальноєвропейської безпеки, відіграє значну роль у посиленні обороноздатності країни, реформуванні оборони за натівськими стандартами, здійсненні демократичних реформ, сформувався в багатоаспектний комплекс співпраці заради миру й безпеки на Євроатлантичному просторі<sup>87</sup>.

Із перших кроків незалежності Україна успішно розбудовує відносини з Європейським Союзом, найвпливовішою інтеграційною структурою серед європейських інституцій, що відіграють провідну роль у формуванні нової архітектури Європи в контексті загальносвітового цивілізаційного процесу. Співпраця з ЄС активно розвивається у сферах економіки, безпеки й оборони, юстиції, енергетики, охорони довкілля та ін. Євроінтеграційні прагнення України стали реаліями політичного сьогодення, а практичні орієнтири набули втілення у сучасних умовах. Щоправда, не завжди країна зустрічає відповідний відгук або розуміння проблем. І, з іншого боку, «сьогоднішня Україна – це потенційно існуюча держава європейського значення, що болісно намагається знайти національну форму й зміст в економічному, політичному й міжнародному плані»<sup>88</sup>. Утвердження України за майже 30 років незалежності стало яскравим уособленням величезних трансформаційних зрушень в Європі та світі.

Таким чином, історичний дискурс сходження України від найдавніших часів до сучасності переконливо свідчить, що вона була й залишається інтегральною частиною європейської цивілізації, її розвиток відбувається в контексті загальносвітових процесів. Феномени Київської Русі, Галицько-Волинського князівства, епохи козаччини, національних формувань початку ХХ ст. – складові цивілізаційного розвитку. Україна й нині продовжує бути в єдиній Європі, у колі країн європейського світу. Питання та проблеми, заторкнуті у пропонованій статті, безумовно, не вичерпують весь спектр присутності України в європейсько-цивілізаційному процесі. Водночас автори вважають, що розгляд національної історії в європейському контексті дає змогу з'ясувати історичний досвід взаємодії українців з європейським світом та досягнути сьогодення й перспективи співпраці України із зарубіжними державами, виокремити та зміцнити нові регіональні і глобальні життєво важливі тренди. Продовження наукового осмислення місця України в європейському історичному процесі дасть змогу відкрити ще чимало славетних сторінок з історії української минувшини, повніше зрозуміти її багатомірність у всесвітньо-історичному контексті, загальні закономірності становлення й розвитку людської цивілізації, пізнання її сутності, починаючи від найдавніших часів до сучасності.

<sup>86</sup> Зовнішня політика України в умовах глобалізації. – С.12–14.

<sup>87</sup> Алексієвець Л., Алексієвець М. Трансформація відносин України та НАТО в 1991–2019 рр.: історичний аспект // Український історичний журнал. – 2020. – №1. – С.147.

<sup>88</sup> Віднянський С. Спроба осмислення минулого України в контексті всесвітньої історії. – С.29.

## REFERENCES

1. Aleksiiyevets, L. [2012]. Ukraina – Yevropa – Svit: yednist u riznomanitti yak vidpovid na vyklyky XXI st. *Ukraina – Yevropa – Svit: Mizhnarodnyi zbirnyk naukovykh prats. Serii: Istorii, mizhnarodni vidnosyny*, 10, 73–178. [in Ukrainian].
2. Aleksiiyevets, L.M. [1995]. *Kyievo-Mohylianska akademiia v istorii Ukrainy i zarubiznykh slovianskykh krain*. Ternopil. [in Ukrainian].
3. Aleksiiyevets, L.M. [1999]. *Kyievo-Mohylianska akademiia i yevropeyskyi svit (do 365-richchia zasnuvannia Akademi)*. Ternopil. [in Ukrainian].
4. Aleksiiyevets, L.M. [1999]. *Kyievo-Mohylianska akademiia u suspilnomu zhytti Ukrainy i zarubiznykh krain (XVII–XVIII st.)*. Ternopil: Zbruch. [in Ukrainian].
5. Aleksiiyevets, L., Aleksiiyevets, M. [2020]. Transformatsiia vidnosyn Ukrainy ta NATO v 1991–2019 rr.: istorychnyi aspekt. *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal*, 1, 147–163. [in Ukrainian].
6. Aleksiiyevets M., Aleksiiyevets L. [2012]. Istoriiia Ukrainy – orhanichna chastyna vsesvitnoyi istorii. *Ukraina – Yevropa – Svit: Mizhnarodnyi zbirnyk naukovykh prats. Serii: Istorii, mizhnarodni vidnosyny*, 9: Ukraina – Yevropa – Svit: tvorymo istoriiu Razom. Prysviachuetsia Yevro – 2012, 13–22. [in Ukrainian].
7. Aleksiiyevets, M., Seko, Ya. [2009]. Tsyvilizatsiini aspekty evoliutsii ukrainskoi zovnishnoi polityky v period nezalezhnosti. *Ukraina – Yevropa – Svit: Mizhnarodnyi zbirnyk naukovykh prats. Serii: Istorii, mizhnarodni vidnosyny*, 3, 11–23. [in Ukrainian].
8. Artiomov, I.V. [2008]. *Ukrainskyi vymir yevropeiskoi ta yevroatlantychnoi intehtatsii*. Uzhhorod: Lira. [in Ukrainian].
9. Chadiuk, M. [2020]. Ukrainska arkhelohiia: etap i perspektyvy. *Den*, 32–33, 21–22 liutoho. [in Ukrainian].
10. Chekalenko, L. [2011]. *Zovnishnia polityka Ukrainy [vid davnikh chasiv do nashykh dniv]*. Kyiv: Kondor. [in Ukrainian].
11. Cherniakov, I.T. [1993]. Mistse trypiskoi kultury v starodavnii istorii. *Arkheolohiia*, 3, 7–8. [in Ukrainian].
12. Kudriachenko, A.S. [2002]. *Ukraina na perekhresti heopolitychnykh interesiv*. Kyiv: Znannia Ukrainy. [in Ukrainian].
13. Halyk, V.M. [2013]. *Ukraina v Yevropi i sviti*. Kyiv: Znannia. [in Ukrainian].
14. Hevko, V. [2009]. Ukraina v konteksti tendentsii suchasnoho svitovoho rozvytku. *Ukraina – Yevropa – Svit: Mizhnarodnyi zbirnyk naukovykh prats. Serii: Istorii, mizhnarodni vidnosyny*, 3, 78–82. [in Ukrainian].
15. Hevko, V. [2018]. Ukraina i Polshcha: vid kolizii mynuloho do spilnykh yevropeyskykh tsinnosti. *Ukraina – Yevropa – Svit: Mizhnarodnyi zbirnyk naukovykh prats. Serii: Istorii, mizhnarodni vidnosyny*, 11, 113–129. [in Ukrainian].
16. Kraliuk, P. [2020]. Donka velykoho kniazia. Yevropeyskyi shliakh korolevy Anny Kyivskoi. *Den*, 22–23, 21–22 liutoho. [in Ukrainian].
17. Kudriachenko, A.I. [2009]. *Ukraina v Yevropi: poshuky spilnogo maibutnioho*. Kyiv: Feniks. [in Ukrainian].
18. Kudriachenko, A.I. [2010]. *Kulturno-tsyvilizatsiinyi prostir Yevropa i Ukraina: osoblyvosti stanovlennia ta suchasni tendentsii: kolektyvna monohrafiia*. Kyiv: Ukraina. [in Ukrainian].
19. Kudriachenko, A.I. [2011]. *Ukraina v Yevropi: kontekst mizhnarodnykh vidnosyn*. Kyiv: Feniks. [in Ukrainian].
20. Kyrtyon, A. [2008]. Yevrointehratsiinyi kurs Ukrainy: adekvatnist realii zovnishnopolitychnoho vyboru. *Ukraina – Yevropa – Svit: Mizhnarodnyi zbirnyk naukovykh prats. Serii: Istorii, mizhnarodni vidnosyny*, 1, 270–277. [in Ukrainian].
21. Levchenko, O. [2003]. *Nobelivska intelektualna elita i Ukraina*. Ternopil. [in Ukrainian].
22. Levytska, N.M. [2011]. *Istoriiia Ukrainy. Ukraina v sviti: istoriia i suchasnist*. Kyiv: Kondor. [in Ukrainian].
23. Lytvyn, V.M. [2012]. *Istoriiia Ukrainy*. Kyiv: Naukova dumka. [in Ukrainian].
24. Makar, Yu. [2008]. Zovnishnia polityka Ukrainy: namiry i realii. *Ukraina – Yevropa – Svit: Mizhnarodnyi zbirnyk naukovykh prats. Serii: Istorii, mizhnarodni vidnosyny*, 1, 189–198. [in Ukrainian].
25. Makar, Yu.I. [2009]. *Ukraina v mizhnarodnykh orhanizatsiakh*. Chernivtsi: Prut. [in Ukrainian].
26. Melnykova, I. [1995]. Bilia dzhherel formuvannia zovnishnoi polityky suverennoi Ukrainskoi derzhavy. *Mizhnarodni zvyazky Ukrainy: naukovy poshuky i znakhidky*, 5, 11–12. [in Ukrainian].
27. Pavlovskiy, M. [2011]. *Stratehiia rozvytku suspilstva: Ukraina i svit: Ekonomika, politolohiia*. Kyiv: Tekhnika. [in Ukrainian].
28. Plohiy, S. [2016]. *Brama Europy*. Kharkiv. [in Ukrainian].
29. Rafalskyi, O.O., Kalakura, Ya.S., Kotsur, V.P., Yuriy, M.F. [2020]. *Antropolohichni kod ukrainskoi kultury i tsyvilizatsii (u 2 kn.)*. Kyiv: IPIEND im. I.F.Kurasa NAN Ukrainy. [in Ukrainian].
30. Shcherbak, Yu. [2003]. *Ukraina: vyklyk i vybir. Perspektivy Ukrainy v hlobalizovanomu sviti XXI st.* Kyiv: Dukh i Litera. [in Ukrainian].
31. Shmorhun, O. [2011]. Tsyvilizatsiina identychnist Ukrainy: teoretychni ta politychni zasady. *Ukraina v Yevropi: kontekst mizhnarodnykh vidnosyn*, 100–118. Kyiv: Feniks. [in Ukrainian].
32. Skurativskiy, V. [1992]. Ukraina – via Yevropa. *Suchasnist: Literatura, nauka, msetstvo, politolohiia, suspilne zhyttia*, 6, 144. [in Ukrainian].
33. Smoliiy, V.A. [2007]. *Derzhavotvorchyi protses v Ukraini, 1991–2006*. Kyiv: Naukova dumka. [in Ukrainian].
34. Sych, O. [2009]. Problema tsyvilizatsiinoho vyboru v Tsentralnii ta Skhidnii Yevropi: persha sprobha. *Ukraina – Yevropa – Svit: Mizhnarodnyi zbirnyk naukovykh prats. Serii: Istorii, mizhnarodni vidnosyny*, 2, 13–25. [in Ukrainian].
35. Tereshchenko, Yu.I. [1996]. *Ukraina i yevropeyskyi svit: Narys istorii vid utvorennia Starokyivskoi derzhavy do kintsia XVI st.* Kyiv: Perun. [in Ukrainian].
36. Tkachenko, V. [2014]. Ukraina: ispytaniie maidanom. *Ukraina – Yevropa – Svit: Mizhnarodnyi zbirnyk naukovykh prats. Serii: Istorii, mizhnarodni vidnosyny*, 13, 127–162. [in Russian].
37. Tolochko, O.P., Tolochko, P.P. [1998]. *Kyivska Rus. Ukraina kriz viky, IV*. Kyiv. [in Ukrainian].
38. Udod, A., Yuriy, M. [2011]. Tsyvilizatsiinyi vymir Ukrainy mizh Skhodom i Zakhodom. *Ukraina – Yevropa – Svit: Mizhnarodnyi zbirnyk naukovykh prats. Serii: Istorii, mizhnarodni vidnosyny*, 5(2), 12–29. [in Ukrainian].
39. Vasylenko, S.D. [2000]. *Ukraina: Heopolitychni vymiry v zahalnoyevropeiskomu protsesi*. Odesa: ODMA. [in Ukrainian].
40. Vidnianskyi, S. [2008]. Sprobha osmyslennia mynuloho Ukrainy v konteksti suchasnoyi istorii. *Ukraina – Yevropa – Svit: Mizhnarodnyi zbirnyk naukovykh prats. Serii: Istorii, mizhnarodni vidnosyny*, 1, 257–269. [in Ukrainian].
41. Vidnianskyi, S. [2016]. Yevropeiska polityka Ukrainy: osnovni etapy, problemy ta perspektyvy realizatsii. *Mizhnarodni zvyazky Ukrainy: naukovy poshuky i znakhidky*, 9–40. Kyiv: Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy. [in Ukrainian].
42. Vidnianskyi, S.V. [1998]. *Ukraina v yevropeyskykh mizhnarodnykh vidnosynakh. Naukovyi zbirnyk*. Kyiv: Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy. [in Ukrainian].
43. Vidnianskyi, S.V. [2001]. *Ukraina i Yevropa (1990–2000 rr.) Ukraina v mizhnarodnykh vidnosynakh z krainamy Tsentralnoi ta Pivdenno-Skhidnoi Yevropy. Anotovana istorychna khronika* [2001]. Kyiv: Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy. [in Ukrainian].

44. Vidnianskyi, S.V. (2001). *Ukraina v mizhnarodnykh vidnosynakh z krainamy-chlenamy Yevropeiskoho Soiuzu. Anotovana istorychna khronika*. Kyiv: Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy. [in Ukrainian].
45. Vidnianskyi, S.V. (2003). Ukrainiske pytannia v mizhvoienii Polshchi: osnovni problemy y napriamky naukovykh doslidzhen u suchasni vitchyzniani istorychni nautsi. *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal*, 2, 39–55. [in Ukrainian].
46. Vidnianskyi, S.V. (2004). *Zovnishnia polityka Ukrainy v umovakh hlobalizatsii. Anotovana istorychna khronika mizhnarodnykh vidnosyn (1991–2003)*. Kyiv: Heneza. [in Ukrainian].
47. Vidnianskyi, S.V. (2020). *Ukraina v istorii Yevropy u XIX – pochatku XX st.: istorychni narysy*. Kyiv. [in Ukrainian].
48. Vidnianskyi, S.V., Martynov, A.Yu. (2019). Ukraina i svit. Novitnia doba. *Entsyklopedia istorii Ukrainy. Tom «Ukraina – ukrainsi»*. Kn.2. Kyiv: Naukova dumka. [in Ukrainian].
49. Yurii, M.F., Aleksiiyevets, L.M., Kalakura, Ya.S., Udod, O.A. (2012). *Ukraina naidavnishoho chasu – XVIII st.: tsyvilizatsiinyi kontekst piznannia*. Kn.1. Kyiv; Chernivtsi; Ternopil: Aston. [in Ukrainian].
50. Yurii, M.F., Aleksiiyevets, L.M., Kalakura, Ya.S., Udod, O.A. (2012). *Ukraina XIX – pochatku XX st.: tsyvilizatsiinyi kontekst piznannia*. Kn.2. Kyiv; Chernivtsi; Ternopil: Aston. [in Ukrainian].
51. Zashkilniak, L. (2005). Ukrainsko-polski stosunki v XX st. *Ukraina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist*, 13: Ukraina u Druhii svitovii viini: ukrainsko-polski vidnosyny, 3–22. [in Ukrainian].

### Lesia Aleksiiyevets

Doctor of Historical Sciences (Dr. Hab. in History), Professor,  
 Professor at Department of World History and Religious Studies,  
 V.Hnatyuk Ternopil National Pedagogical University  
 (Ternopil, Ukraine), lmalex@tnpu.edu.ua  
 ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0030-3314>

### Mykola Aleksiiyevets

Doctor of Historical Sciences (Dr. Hab. in History), Professor,  
 Professor at Department of World History and Religious Studies,  
 V.Hnatyuk Ternopil National Pedagogical University  
 (Ternopil, Ukraine), malexiyevets@tnpu.edu.ua  
 ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6128-0438>

### Ihor Datskiv

Doctor of Historical Sciences (Dr. Hab. in History), Professor,  
 Head at Department of International Relations and Diplomacy,  
 West Ukrainian National University  
 (Ternopil, Ukraine), idatskiv@ukr.net  
 ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8359-3937>

## Ukraine – Europe: The Civilizational-and-Historical Discourse

**Abstract.** The aim of the study is the determination and showing the main aspects of historical discourse of Ukraine in the context of the European process, its European identity and evolution of relations with foreign countries and institutions, the forthcoming to the European values, the disclosure of the course to the European integration and the Ukrainians' aspirations for the unity with the European peoples' community. **The methodology** of the research work is a set of scientific principles of historical research (historicism, objectivity), general scientific (analysis, synthesis, induction, deduction, analogy, comparison, abstraction, generalization), special-historical (synchronous, chronological, method of periodization, comparative-historical, retrospective, system-structural, typological) methods. The authors adhere to the civilizational, interdisciplinary and comprehensive approaches to the historical discourse of Ukraine in the world-historical context on the basis of the holistic use of sources on the issue. **The scientific novelty.** The work demonstrates the author's view of the European context of Ukrainian history from ancient times to the present, continues the research on the problems of Ukraine's interaction with European countries, shows its place and role in the contemporary system of European development and establishes the thesis on the unity of Ukraine's history with the European one, and hence global. **Conclusions.** In the authentic and increasingly interconnected world, Ukraine has been and is an organic component of European civilization, historically evolving and forming a matrix of common destinies of European peoples. Over the centuries, the history of Ukraine has been revealing the turning points in the history of Europe, and the civilizational-European discourse of our country's progress convincingly proves over centuries of history that its development took place in the interaction with the world historical process and has gained no alternativeness in the modern era of independence. The European vector of Ukraine remains a natural manifestation of the national statehood development.

**Keywords:** Ukraine, Europe, civilization, historical discourse, European world, modernity.